

PROCESI DEMOKRATIZACIJE U EUROPi:

ŽENSKE PERSPEKTIVE

priručnik

Ova publikacija nastala je u sklopu projekta "Ženske perspektive o demokratskim tranzicijama 1970-ih, 1980-ih i 1990-ih".

Projekt je sufinanciran sredstvima Europske unije.

Izraženi stavovi i mišljenja su, međutim, samo autorovi i ne odražavaju nužno stavove Europske unije ili EACEA-e. Za njih se ne mogu smatrati odgovornima ni Europska unija ni tijelo koje dodjeljuje potporu.

Grafički dizajn: Andrej Ignatov

Koordinator projekta

Documenta - Centar za suočavanje s prošlošću

Selska cesta 112c, HR-10000 Zagreb

tel +385 1 457 2398

<https://documenta.hr/en/>

Co-funded by
the European Union

I. UVOD	3
II. RADIONICE:	9
1. Radionica “Sjećanja i impresije vodenim bojama“: (Bugarska)	9
2. Radionica “Dekonstruirajte “Arzin”: napravite vlastiti fanzin iz 1990-ih“: (Hrvatska)	15
3. Radionica “navigiranje kroz 90-e, skvotovi i kreativni otpor“: (Slovenija)	28
4. Radionica “Institucionalno nasilje i demokracija“: (Italija)	35
5. Radionica “Putovanje kroz noviju povijest Španjolske“: (Španjolska)	42
III. ZAKLJUČAK	49

I. UVOD

Ovaj priručnik je rezultat rada pet organizacija civilnog društva okupljenih projektom “Ženske perspektive o demokratskim tranzicijama 1970-ih, 1980-ih i 1990-ih” (@reshaping1989).

Projekt istražuje perspektive procesa demokratizacije u različitim evropskim zemljama: prijelaz iz socijalizma u demokraciju u Bugarskoj, raspad Jugoslavije i demokratske tranzicije u Hrvatskoj i Sloveniji, izvaninstitucionalna demokratizacija u Italiji 1970-ih, obilježena „strategijom napetosti“, te španjolski prijelaz na demokraciju od režima Francisca Franca.

PROJEKT OKUPLJA SLJEDEĆE ORGANIZACIJE:

Documenta - Centar za suočavanje s prošlošću je koordinator projekta. Documenta je hrvatska organizacija civilnog društva osnovana 2004. godine s ciljem uključivanja u društveni proces i dijalog suočavanja s prošlošću u različitim društvenim strukturama.

documenta.hr

The Future Now Association je omladinska nevladina organizacija koja provodi različite inicijative i aktivnosti kako bi pridonijela razvoju i uključivanju mlađih ljudi, na temelju načela uzajamne pomoći i solidarnosti.

tfn-bg.com

Lapsus - Laboratorio di analisi storica del mondo contemporaneo (Lapsus) je neprofitna organizacija sa sjedištem u Milanu, Italija, usmjereni na istraživanje suvremene povijesti, obrazovne aktivnosti i projekte javne povijesti.

laboratoriolapsus.com

Las Ninas del Tul je neprofitna kulturna udruga iz Granade, Španjolska, koja ima veliko iskustvo u radu s mladima i fokusirana je na neformalno obrazovanje kako bi ponudila prilike za osobni razvoj kroz eksperimentiranje i učenje izvan zone komfora.

lasdeltul.net

APIS Institute je neprofitna i nevladina organizacija sa sjedištem u Ljubljani, Slovenija. Osnovana je 2012. godine kao društveno angažirani institut za promicanje socijalne uključenosti, interkulturalnog dijaloga i poštivanja ljudskih prava kroz različite umjetničke i obrazovne medije.

apis.center

Osmislili smo ovaj projekt zajedno kako bismo dali glas ženama koje su se borile za pluralizam, demokraciju i slobodu diljem Europe. Žene koje su pridonijele demokratskim tranzicijama u Europi, odupirući se političkom nasilju i suprotstavljajući se totalitarnim i autoritarnim ograničavanjima ljudskih prava u fokusu su našeg projekta.

Projekt uključuje studijske posjete, edukativne radionice za mlade, javne rasprave s građanima i europarlamentarcima, treninge za nastavnike i konferenciju "(Ne)vidljivost ženskog doprinsa demokratskim tranzicijama u Europi".

Projekt ima tri dimenzije kroz koje ističe važnost demokratskih tranzicija u Europi:

- Prvo, daje uvid u uključenost žena u demokratske promjene i društvena i politička previranja u Bugarskoj, Hrvatskoj, Italiji, Sloveniji i Španjolskoj.
- Drugo, projekt ima snažnu edukativnu dimenziju, koja se realizira kroz brojne edukativne aktivnosti za mlade i trening za nastavnike.
- Treće, projekt razvija dimenziju zagovaranja koja uključuje europske građane, donositelje odluka i javne službenike u dijalog o tome kako postići ravnopravnost spolova u razumijevanju povijesti.

ZAŠTO OVA TEMA?

Istraživanje provedeno za TUI Stiftung pokazuje da gotovo polovica europske mlađeži (48%) više ne smatra demokraciju "najboljim oblikom vladavine", a većina je takav stav u Italiji (55%). Istraživanje također pokazuje da u Španjolskoj krajnja desnica cilja na mlađe ljudi kako bi osigurala njihove glasove i ulaže velike napore da im prenese svoje nedemokratske vrijednosti. U Bugarskoj, Hrvatskoj i Sloveniji današnja mlađe rođene je u godinama koje su snažno oblikovale društvene, političke i ekonomski tranzicije koje su se počele 1990-ih i proširile se u 21. stoljeće. Ove političke i društvene promjene dovele su mlađe ljudi u ambivalentnu situaciju prema budućnosti, zbog čega su poznati kao „skeptična generacija“.

S obzirom na ove aspekte, smatramo da je ključno raditi s mladima na temi demokratizacije i demokratskih tranzicija te promicati otpor autokraciji i kršenju temeljnih ljudskih prava.

ZAŠTO ŽENSKE PERSPEKTIVE?

Ravnopravnost spolova u poimanju povijesti nije hir ili trend. Očito je da su povijest donedavno uglavnom pisale privilegirane klase koje su ignorirale perspektive marginaliziranih skupina (žene, da spomenemo samo jednu), čineći ih nevidljivima u zajedničkom povijesnom narativu.

Smatramo da je potrebno ponuditi drugačiji model tumačenja suvremene povijesti, a posebice demokratske tranzicije, model koji uključuje ženske perspektive i doprinose koji su historiografija i formalno obrazovanje uglavnom zanemareni.

PODCAST

U okviru ovog projekta kreirali smo podcast serijal „Ženske perspektive o demokratizaciji“. Podcast daje glas svjedocima vremena, disidentima, aktivistima, članovima organizirane opozicije u Bugarskoj, Hrvatskoj, Italiji, Sloveniji i Španjolskoj.

Epizode predstavljaju različite ženske perspektive tranzicije iz socijalizma u demokraciju u Bugarskoj, raspad Jugoslavije i demokratske tranzicije u Hrvatskoj i Sloveniji, izvaninstitucionalnu demokratizaciju u Italiji 1970-ih, obilježenu „strategijom napetosti“ i španjolski prijelaz na demokraciju od režima Francisca Franca.

Tijekom istraživanja i provođenja intervjeta za podceste pokazalo se da postoji velika potreba za edukativnim sadržajima koji se bave procesima demokratizacije te uzimaju u obzir ženska iskustva i perspektive povijesnih događaja.

OVAJ PRIRUČNIK

Priručnik "Procesi demokratizacije u Evropi: ženske perspektive" predlaže nove pristupe temi demokratskih tranzicija koje bi mogli koristiti edukatori iz formalnog i neformalnog obrazovanja:

- Uključivanje ženskih iskustava i perspektiva
- Uključivanje "manje" povijesne događaje na lokalnoj razini i razini zajednice
- Komparativni pregled procesa demokratizacije u različitim europskim zemljama

Glavni cilj ovog priručnika je predložiti metode spremne za korištenje na temi demokratskih tranzicija u Bugarskoj, Hrvatskoj, Italiji, Sloveniji i Španjolskoj.

Pojam "demokratska tranzicija" koristi se u širem smislu te označava određeno vremensko razdoblje u svakoj zemlji:

- Bugarska - prijelaz iz socijalizma u demokraciju 1990-ih
- Hrvatska i Slovenija - raspad Jugoslavije i demokratske tranzicije u Hrvatskoj i Sloveniji 1990-ih
- Italija - izvaninstitucionalna demokratizacija u Italiji 1970-ih, obilježena „strategijom napetosti“
- Španjolska - prijelaz na demokraciju nakon režima Francisca Franca kasnih 1970-ih i 1980-ih

Svako od sljedećih poglavlja predlaže jednu radionicu koja se bavi odgovarajućom temom za svaku zemlju.

Predlažemo primjenu metoda sa skupinama mladih od 16 do 30 godina.

Nadamo se da će ovaj priručnik biti koristan svim osobama koje rade s mladima, nastavnicima i drugim edukatorima koji rade s mladima na temama povezanim s demokratskim tranzicijama te da će povećati vidljivost doprinosa žena demokratizaciji.

II. RADIONICE

1. Radionica "Sjećanja i impresije vodenim bojama":

The future now (Bugarska)

Ciljne skupine i broj sudionika:

- Mladi od 16 do 30 godina
- Bez ograničenja u vezi broja sudionika

Trajanje:

- cca. 1 sat i 30 minuta

Potrebni resursi i materijali:

- Papir
- Vodene boje
- Kistovi (okrugli kist za akvarel veličine 6, ali možete i s onim što imate, samo pazite da zadržava vodu)
- Voda
- Otvorena posuda za vodu

Članak s fotografijama:

['This Is My Bulgaria': Artists Replicate Life In Tower Blocks To Explore National Identity](#)

Podcast:

The children of the Bulgarian transition and "Block 1989":
[podcasters.spotify](#)

TikToks:

[tiktok.com/@anemoiaaesthetics](#)

[tiktok.com/@historiaedescobertas](#)

[tiktok.com/@thegoldentimess](#)

Glazba koju možete koristiti:

[LoFi Girl](#)

[Chill Music Lab](#)

[An Artistic Kind of Chaos](#)

Opis radionice:

Priprema

Iako ne postoji strogo ograničenje broja sudionika, važno je uzeti u obzir kapacitet vašeg radnog prostora, dostupnost zaliha i vašu sposobnost da učinkovito upravljate veličinom grupe. Ova radionica je idealno osmišljena za mješovitu grupu sudionika iz zemalja bivšeg zapadnog i istočnog bloka. Međutim, može se skrojiti i za nacionalnu publiku.

Sudionici mogu odabratи hoće li sjediti na stolicama i stolovima ili čak na podu, ovisno o njihovoј udobnosti i i vašem radnom prostoru.

- Uvod: (30 min)**

Predstavite temu radionice i zašto je tema važna vama kao voditelju – osobni dodir mogao bi biti od velike pomoći za povezivanje sudionika s temom.

Posvetite neko vrijeme predstavljanju sudionika ako se oni ne poznaju, ili kratkoj igri upoznavanja, bilo svi zajedno ili u manjim grupama, ovisno o veličini grupe.

Pozovite sve da u krugu podijele svoje osobno iskustvo, ideje ili slike koje bi mogli imati iz estetike sovjetskog stila. Možete ograničiti sudionike da govore na najviše 1 minutu ili ih pozvati na konkretan odgovor poput „Što mi prvo padne na pamet kad pomislim na estetiku u sovjetskom stilu i zašto?“

Nakon ovog uvoda, za početak radionice, podijelite papir sudionicima i pojasnite cilj aktivnosti: stvaranje apstraktne slike u akvarelu u stilu kapanja koja odražava njihovo viđenje estetike istočnog bloka. Potaknite sudionike da razviju jedinstvenu paletu boja inspiriranu njihovim sjećanjima, iskustvom na društvenim mrežama ili određenim mjestima koja zamišljaju ili se prisjećaju. Ovaj pristup dopušta širi spektar tumačenja, posebno uzimajući u obzir da bi sudionici iz zemalja Zapadne Europe mogli imati različitih shvaćanja.

- **Glavni dio radionice: (30-45 min)**

Započnite sesiju puštanjem podcasta koji zadire u bugarske domove koji nose tragove socijalizma, dok sudionici stvaraju svoje slike. Pružanje vizualnih sadržaja kao što su slike umjetnosti o kojima se govori u podcastu može povećati angažman i razumijevanje sudionika. Ako podcast završi prije nego su sudionici gotovi, možete pustiti glazbu kako biste održali dobro raspoloženje.

S obzirom da nisu svi sudionici možda upoznati s estetikom u sovjetskom stilu, podcast služi kao vrijedan alat za pružanje uvida. Oni koji su živjeli u zemljama bivšeg istočnog bloka donijet će svoja osobna iskustva i mentalne slike u raspravu, stvarajući dinamičnu razmjenu perspektiva.

- **Zaključak i refleksija: (15-30 min)**

Nakon umjetničkog pothvata, pozovite sudionike da podijele svoje kreacije. Ova faza pruža priliku pojedincima da artikuliraju simboliku koja stoji iza njihovih slika kapanjem, udubljujući se u sjećanja i emocije izazvane njihovim umjetničkim djelima. Poticanjem ovog otvorenog dijaloga, radionica ima za cilj ne samo prikazati raznolikost perspektiva, već i promicati dublje razumijevanje složenosti povezanih sa socijalizmom u Bugarskoj i njegovim utjecajem na domove Bugara.

Pitanja za razmišljanje:

- Želite li podijeliti na kojem se sjećanju ili mjestu temelji vaša slika?
- Što mislite, kako estetika sovjetskog stila kod nekih izaziva osjećaje nostalгије, a kod drugih nelagodu?
- Što mislite, kako je istočni blok oblikovao kulturni identitet pojedinaca koji su živjeli u to doba?
- Kakve osjećaje u vama izaziva sovjetska arhitektura?
- Postoje li pogledi drugih sudionika koji su vas iznenadili?
- Što mislite kako je socijalizam u Bugarskoj utjecao na žene?
- Jeste li razmišljali o privatnoj i javnoj ulozi žena tijekom socijalizma u Bugarskoj?
- Mislite li da je arhitektura tog vremena imala na umu sigurnost žena?

Komentari / Savjeti:

Pokrijte područje koje ćete koristiti ILI ponesite vlažne maramice kako biste bili sigurni da nećete ostaviti nered.

Courtesy Image

Credits: Dimitar Popov,
@dimifilm

2. Radionica “Dekonstruirajte “Arkzin”: napravite vlastiti fanzin iz 1990-ih“

Documenta (Hrvatska)

Ciljane skupine i broj sudionika:

- 25-30 mladih (18-30 godina)

Trajanje:

- 3 sata

Potrebni resursi i materijali:

- Podcast “The Antiwar Campaign of Croatia: an untold story of the 1990s”
- Digitalni arhiv Arkzin
- Zvučnici
- Arhivske fotografije i članci iz 1990-ih (Prilog 1)
- Papir, olovke, olovke, škare, ljepilo itd

Ciljevi:

- Unaprijediti znanje mladih o demokratizaciji u Hrvatskoj
- Predstavite ženska iskustva i perspektive demokratizacije
- Potaknite razmišljanje i kreativnost

Metode:

- Slušanje podcasta
- Foto kolaž
- Crtanje
- Pisanje

Opis radionice:

- **Uvod (10 min)**

Predstavite grupi koncept fanzina

Prijedlog:

Fanzin - neprofesionalna i neslužbena publikacija koju proizvode entuzijasti određenog kulturnog fenomena za zadovoljstvo drugih koji dijele njihov interes.

- **Povijesni kontekst: Hrvatska 1990-ih (20min)**

Pružite dovoljno konteksta prije slušanja podcasta

Prijedlog:

Vrijeme raspada Jugoslavije, devedesete su za Hrvatsku značile prijelaz iz članice socijalističke federacije u novu neovisnu kapitalističku državu. Razdoblje je obilježeno Domovinskim ratom koji je trajao od 1991. do 1995. godine i rezultirao s više od 20 tisuća žrtava. Dok je nacionalizam harao zemljom, grupa aktivista osnovala je Antiratnu kampanju Hrvatske. Antiratna kampanja postala je jedan od najvažnijih oporbenih glasova u Hrvatskoj, okupljajući antimilitarističke, pacifističke i građanske skupine i aktiviste. Ova mreža ljudi uvelike je pridonijela razvoju civilnog društva u Hrvatskoj, promicanju mirotvorne i antiratne kulture te zaštiti ljudskih prava.

Predstavite ukratko položaj žena u Hrvatskoj 1990-ih

Prijedlog:

Žene su bile podvrgnute retradicionalizaciji, repatrijarhalizaciji i rastućem utjecaju Katoličke crkve, konzervativnih i nacionalističkih ideja.

Višegodišnjim ratom, žene su u svojim domovima također bile dovedene u težak položaj, brinući se za rodbinu i djecu te uzdržavajući svoje obitelji. Pritisak na žene rezultirao je novim valom razvoja feminističkog pokreta u Hrvatskoj s pojmom brojnih organizacija civilnog društva koje se bore za prava žena i danas.

Predstaviti grupi Arkzin

Arkzin je bio časopis Antiratne kampanje, koji je izlazio u Zagrebu, Hrvatska, od 1991. do 1998. Digitalizirani brojevi mogu se pronaći na ovoj poveznici:

monoskop.org/Arkzin

Predstavite aktivnost kojom će se sudionici baviti – stvaranje vlastite verzije Arkzina ili drugog fanzina iz 1990-ih koji odražava njihova razmišljanja o podcastu.

- **Slušanje podcasta “The Antiwar Campaign of Croatia: an untold story of the 1990s”: (40 min)**

Prije slušanja podcasta, dajte sudionicima nekoliko pitanja na koja moraju odgovoriti nakon što poslušaju epizodu:

- Koje su bile neke od glavnih aktivnosti Antiratne kampanje?
- Jesu li se neka prava žena promijenila 1990-ih?
- Zašto su se u to vrijeme događale deložacije?
- Što je bio Volonterski projekt Pakrac?
- Kakva je javni diskurs oko Antiratne kampanje?

Pustite podcast grupi. Potaknite sudionike da vode bilješke dok slušaju.

- **Pauza: (15 min)**

U ovom trenutku grupa je radila manje ili više sat vremena pa bi bilo dobro napraviti kratku pauzu (10-15 min) i vratiti se aktivnosti s više energije.

- **Grupna diskusija: (15 min)**

Potaknite sudionike da odgovore na pitanja koja ste postavili prije slušanja podcasta i da razgovaraju o sadržaju podcasta.

- **Stvaranje fanzina: (30 min)**

Podijelite grupu u manje grupe (4-5 u svakoj grupi). Svaka grupa ima oko 30 minuta da stvori vlastiti fanzin iz 1990-ih, odražavajući svoje dojmove iz podcasta.

Pri tome sudionici mogu koristiti dostavljene arhivske fotografije i članke (prilog 1), kao i šarene papire, olovke, olovke, škare, ljepilo itd. Ovisno o vremenu i inspiraciji, grupa može napraviti samo naslovnu stranicu ili određeni segment fanzina.

Potaknite sudionike na kreativnost. Po potrebi pomoći sugestijama: mogli bi smisliti naslov fanzina, shemu boja, temu broja, izraditi kolaže od priloženih arhivskih fotografija i članaka, dodati svoje crteže, stripove, grafike i sl.

Kako je vrijeme za izradu fanzina ograničeno, bit će teško izraditi članke i eseje, ali sudionici mogu smisliti moguće naslove članaka koje bi željeli uključiti ili osmisliti osobu koju bi intervjuirali za fanzin.

Tijekom procesa podsjetite grupu koliko je još vremena preostalo tako da sudionici uspiju više-manje završiti fanzin za 30 minuta. Možete pustiti glazbu kako biste podstakli raspoloženje i entuzijastično raspoloženje sudionika.

- **Prezentacija fanzina: (30 min)**

Osigurajte dovoljno vremena za svaku grupu da predstavi svoj fanzin te misli i ideje iza njega.

Neka sudionici raspravljaju o sličnostima i razlikama među stvorenim fanzinima.

Napravite fotografije svih stvorenih fanzina za usporedbu s arhivskim izdanjima Arkzina.

- **Zaključak i refleksija: (15 min)**

Napravite krug evaluacija i dajte prostor svakog sudionika da podijeli svoje dojmove podcasta i kaže kako bi procijenio aktivnost.

Komentari / Savjeti:

Dajte grupi različite primjere fanzina o različitim temama:

wikipedia.org/wiki/SniffinGlue

wikipedia.org/wiki/DenimDelinquent

wikipedia.org/wiki/TheCityGent

- Prije reprodukcije podcasta, razmislite o raspoloženju i razini energije sudionika. Ako je potrebno, reproducirajte samo dio podcasta. Alternativni kraj audio materijala mogao bi biti u 24:55.

Prilog 1

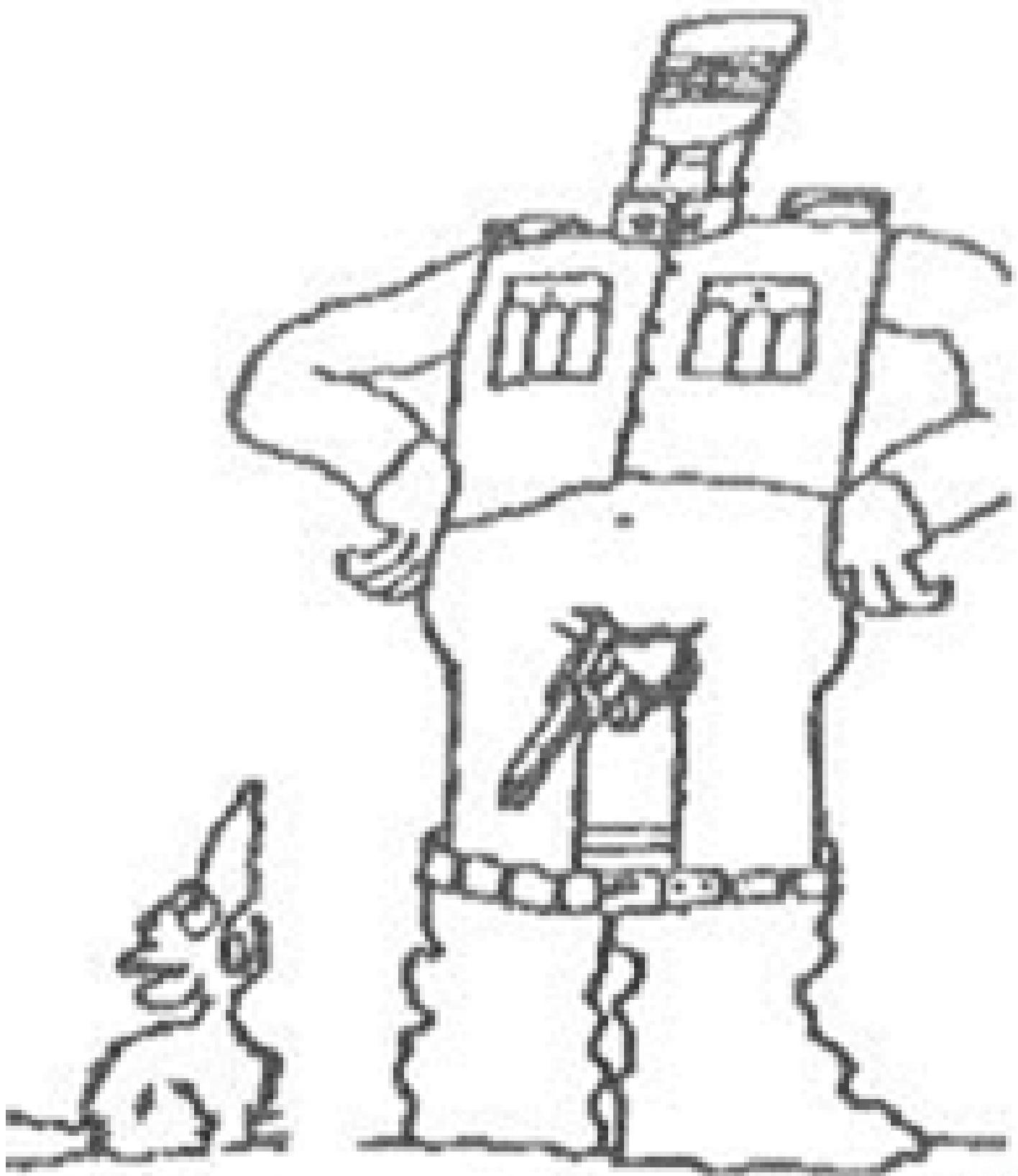

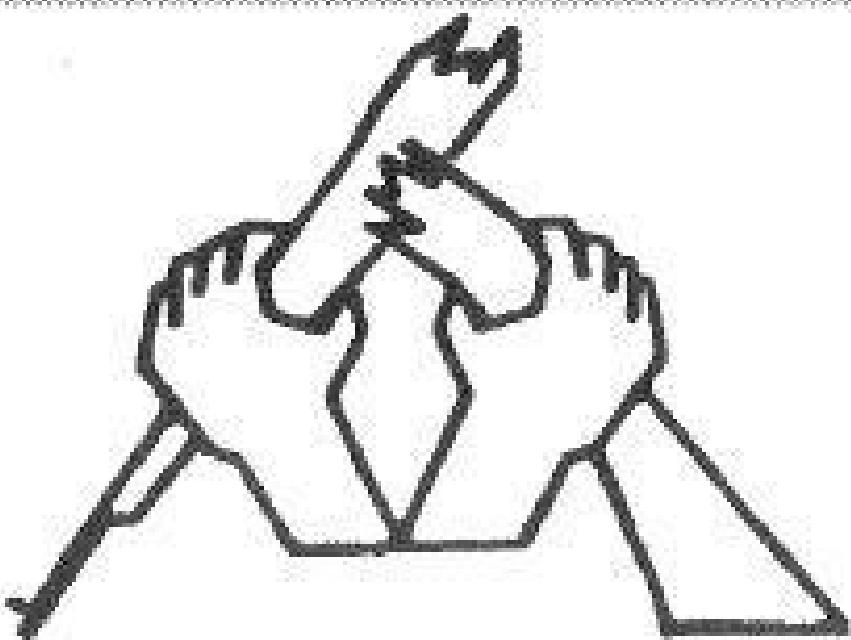
CHARTER OF ANTIWAR CAMPAIGN

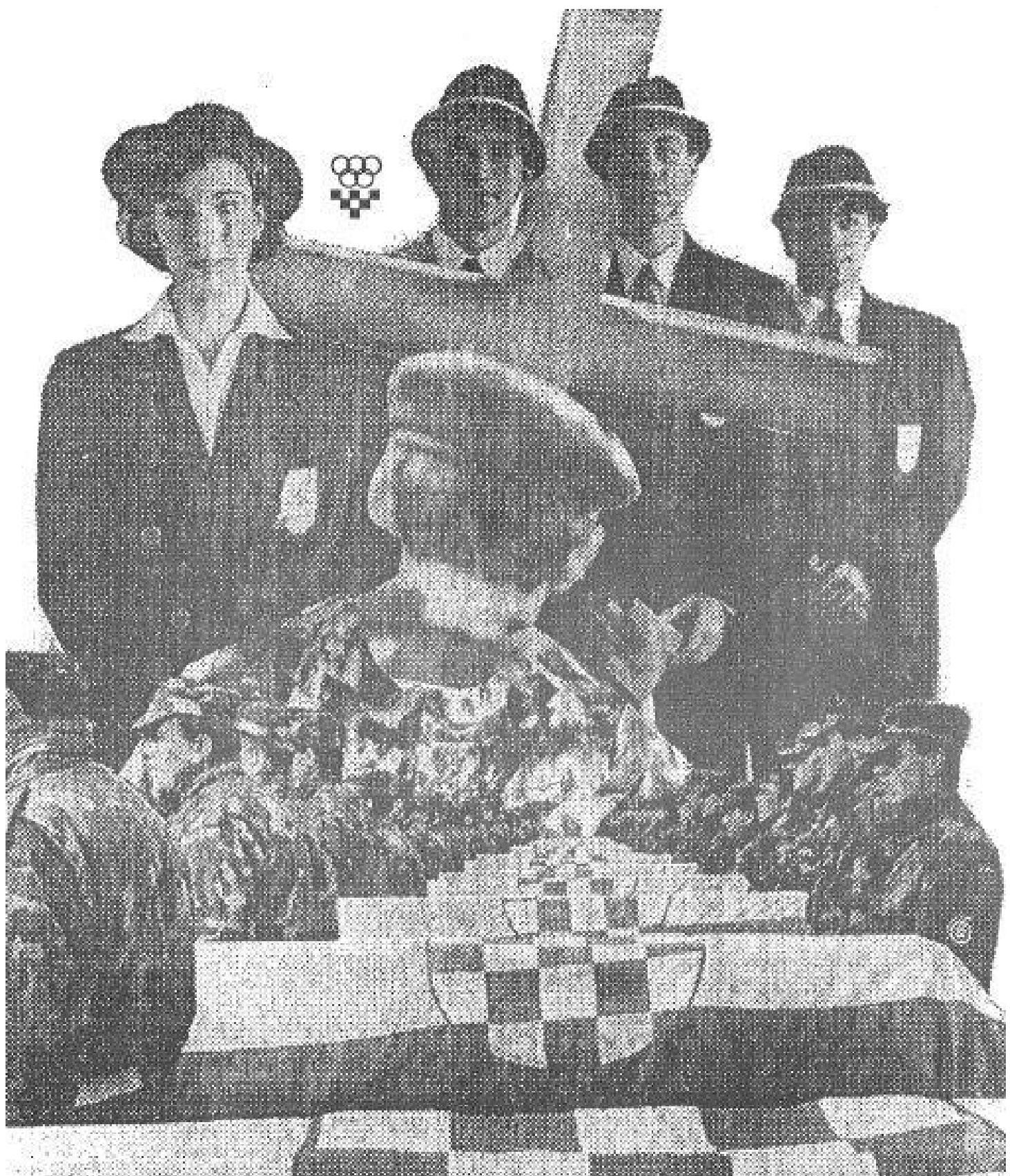
Whatever will be the result of today's armed confrontations, people will have to live together in these districts. We all need peace, we all need to work on the development of democracy and achievement of the economical, social and ecological welfare.

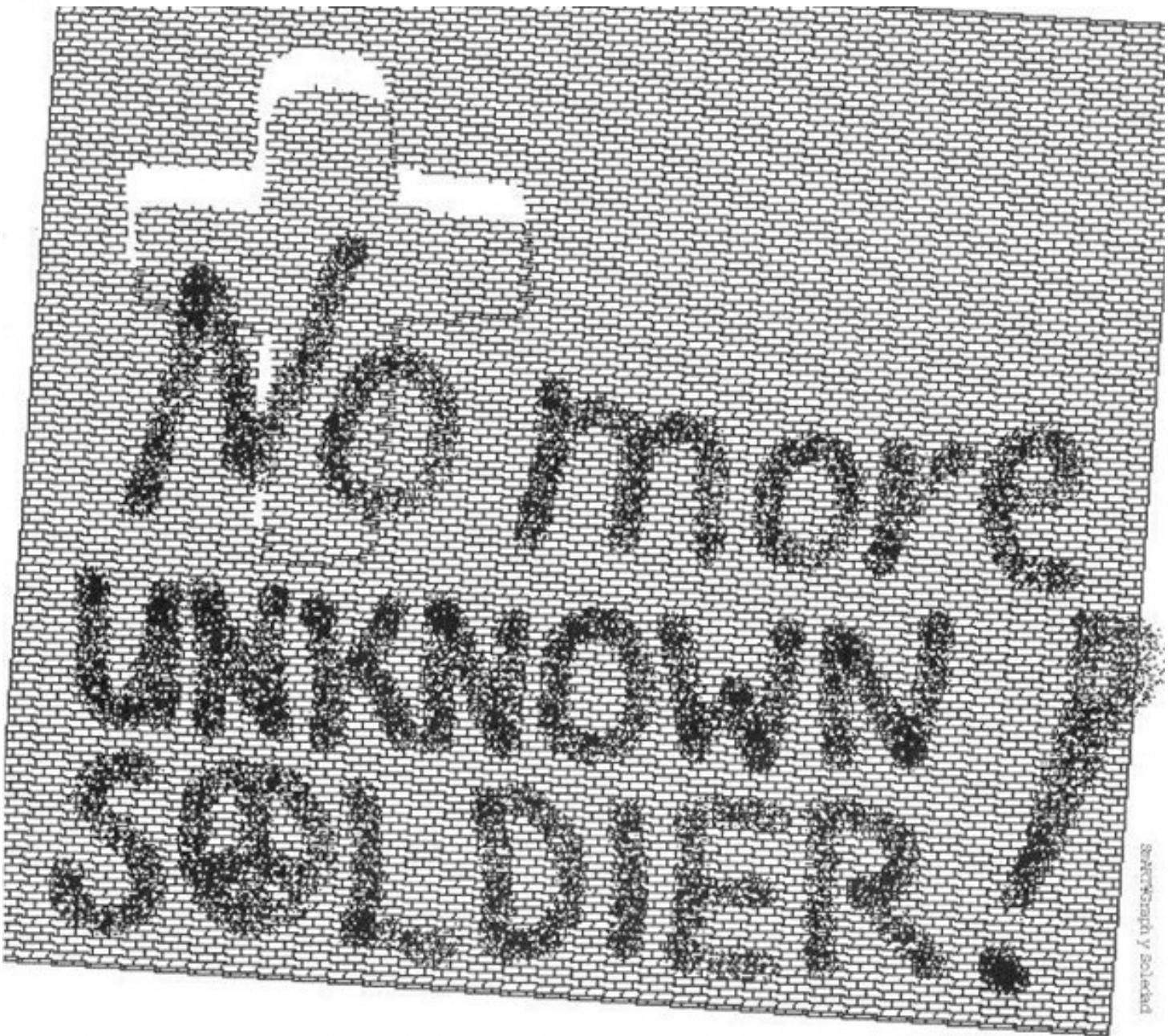
Citizens of all republics and members of all nations, regardless of actual difficulties, must maintain and develop mutual communication and cooperation on projects useful for all sides included. We are part of modern Europe in which state borders are becoming point of connecting, rather than separating individuals and nations. Our governments and other state institutions have limited function and range. They can not be exclusive representatives of our interests if they are pushing us to fight with each other.

We, citizens of our republics, citizens of Europe and the World, resolutely reject violence and war. We will communicate and cooperate regardless of differences in political views and regardless of future relations between the republics. Everybody for himself and all together, we will confront those who are imposing war as the "only left" solution for our problems.

Serigrafía y Selección

Yankee

*ane bann fan
rock'n roll*

Đvorac Eltz, Vukovar

Spomenik kulture nulte kategorije, biblioteka s 80 tisuća knjiga, uništen višestrukim zračnim bombardiranjem zabranjenim kasetnim bombama švedske proizvodnje.

Castle Eltz in Vukovar, A-rated cultural monument, a library with 80 thousand books, destroyed in repeated air bombardements with forbidden CLUSTER bombs, Swedish origin.

Credits: Arkzin archive, Documenta

3. Radionica “Navigiranje kroz 90-e, skvotovi i kreativni otpor”

APIS (Slovenija)

Ciljane skupine i broj sudionika:

- 25-30 mladih (18-25 godina)

Trajanje:

- 1 sat i 45 minuta- 2 sata

Potrebni resursi i materijali:

- Podcast [Metelkova Chronicles: Navigating the 90s, Squats, and Creative Resilience with Nataša Serec](#)
- Zvučnici za podcast
- Projektor za arhivske fotografije

Ciljevi:

- Unaprijediti znanje mladih o demokratizaciji u Sloveniji
- Predstaviti ženska iskustva i perspektive demokratizacije
- Unaprijediti znanje mladih o mirovnim inicijativama u Sloveniji

Metode:

- Slušanje podcasta
- Strukturirana diskusija

Opis radionice:

- **Uvod (15 min)**

Predstavite temu grupi:

Pozivamo vas da se upustite u istraživanje devedesetih godina prošlog stoljeća kroz objektiv Nataše Serec, svjedokinje tog vremena

i aktivne sudionice u osnivanju Autonomnog kulturnog centra Metelkova Mesto u Ljubljani, glavnem gradu Slovenije.

Metelkova, nekadašnja vojarna, doživjela je transformaciju početkom 1990-ih nakon slovenskog rata za neovisnost. Gospođa Serec, trenutno predsjednica Udruge KUD Mreža, dijeli svoje uvide u godine osnivanja ovog osebujnog kulturno-umjetničkog središta.

Osim svoje uloge predsjednice, gospođa Serec preuzima odgovornosti prikupljanja sredstava i nadzornika svih programa i projekata unutar udruge. Pod njezinim vodstvom KUD Mreža organizira kulturna događanja, upravlja Galerijom Alkatraz, organizira aukcije umjetnina, vodi likovne radionice i vodi opsežnu arhivu. Osim toga, gospođa Serec, osnivačica Međunarodnog feminističkog i queer festivala Crvene zore, nudi razmišljanja o svojim iskustvima od osnutka Metelkove.

Ključni trenutak 1993. godine, obilježen prijetnjom rušenja, postaje središnja točka u sjećanjima gospođe Serec. Precizno prepričava noć kada je, ponukana telefonskim pozivom, ona i otprilike 200 osoba preskočilo ograde kako bi potvrdili svoje pravo na Metelkova Mesto. Ovim spontanim činom prostor je pretvoren u središte umjetničkog izražavanja u kojem se održavaju izložbe, koncerti i raznoliki programi.

Gospođa Serec baca svjetlo na intrinzičnu raznolikost unutar Metelkove, rješavajući sukobe kroz mjesecne forume i potičući zajedničko razumijevanje tijekom vanjskih izazova. Naglašena je odsutnost formalne strukture koja omogućuje organski suživot različitih vizija i načela.

Osvrćući se na trajni uspjeh Metelkove, gospođa Serec pripisuje njenu otpornost vanjskim izazovima s kojima se suočavala, potičući kolektivni osjećaj jedinstva među njezinim stanovnicima. U svojoj pronicljivoj perspektivi, ona odbacuje strah kao maštovit, naglašavajući važnost rješavanja sukoba kada je to potrebno i vrijednost zajedničkih vrijednosti u odnosu na pisana pravila.

Nadalje, gospođa Serec objašnjava ulogu Metelkove kao eksperimentalnog prostora, koji pruža platformu za mlade umjetnike, glazbenike i pojedince koji istražuju alternativne identitete. Pomno uređena arhiva koju ona nadzire služi kao skladište zamršene povijesti Metelkove, nudeći neprocjenjive resurse za istraživače, studente povijesti i šиру akademsku zajednicu.

U zaključku, gospođa Serec, sa svojim bogatim iskustvom, naglašava stalnu važnost Metelkova Mesta kao dinamične i živahne kulturne enklave. Proslavljujući tri desetljeća postojanja, Metelkova ostaje svjedočanstvo alternativnih društvenih i kulturnih modela koji su se pojavili tijekom procesa demokratizacije Slovenije. Ova priповijest, prožeta povjesnim značenjem, odjekuje ozbiljnom težnjom za znanjem studenata povijesti i istraživača.

Riječnik: (15 min)

Navedite definiciju i pojedinosti ako je potrebno. Raspravite o sljedećim pojmovima sa sudionicima:

- Skvot, skvoter
- Pokret za mir
- Autonomna zona
- Konflikt

Slušanje podcasta: Metelkova Chronicles: Navigating the 90s, Squats, and Creative Resilience with Nataša Serec: (35 min)

Prije reprodukcije epizode, postavite pitanja za raspravu o podcastu:

- Kako nepostojanje formalne strukture u Metelkovoju utječe na suživot ljudi s različitim vizijama i načelima u zajednici?
- Zašto, prema Natašinim riječima, strah odbacuje kao imaginarni? Kako bi ova perspektiva mogla doprinijeti rješavanju problema unutar Metelkove?
- Na koje specifične načine Metelkova pruža platformu mladim umjetnicima i onima koji istražuju alternativne identitete? Što mislite kako takvi prostori utječu na širu kulturnu scenu?
- Kako je mirovni pokret u Sloveniji tijekom kasnih 80-ih i ranih 90-ih, kako ga je opisala Nataša, pridonio formiranju inicijativa poput Metelkove i kakav je trajan utjecaj imao na kulturni i društveni krajolik regije?

Potaknite sudionike da pažljivo slušaju i hvataju bilješke dok slušaju. Tijekom slušanja sudionici mogu pregledavati arhivske fotografije vezane uz Metelkovu i Natašu Serec (Prilog 1).

- **Strukturirana diskusija: (30 min)**

Potaknite sudionike da odgovore na pitanja koja ste postavili prije slušanja podcasta i da razgovaraju o sadržaju podcasta.

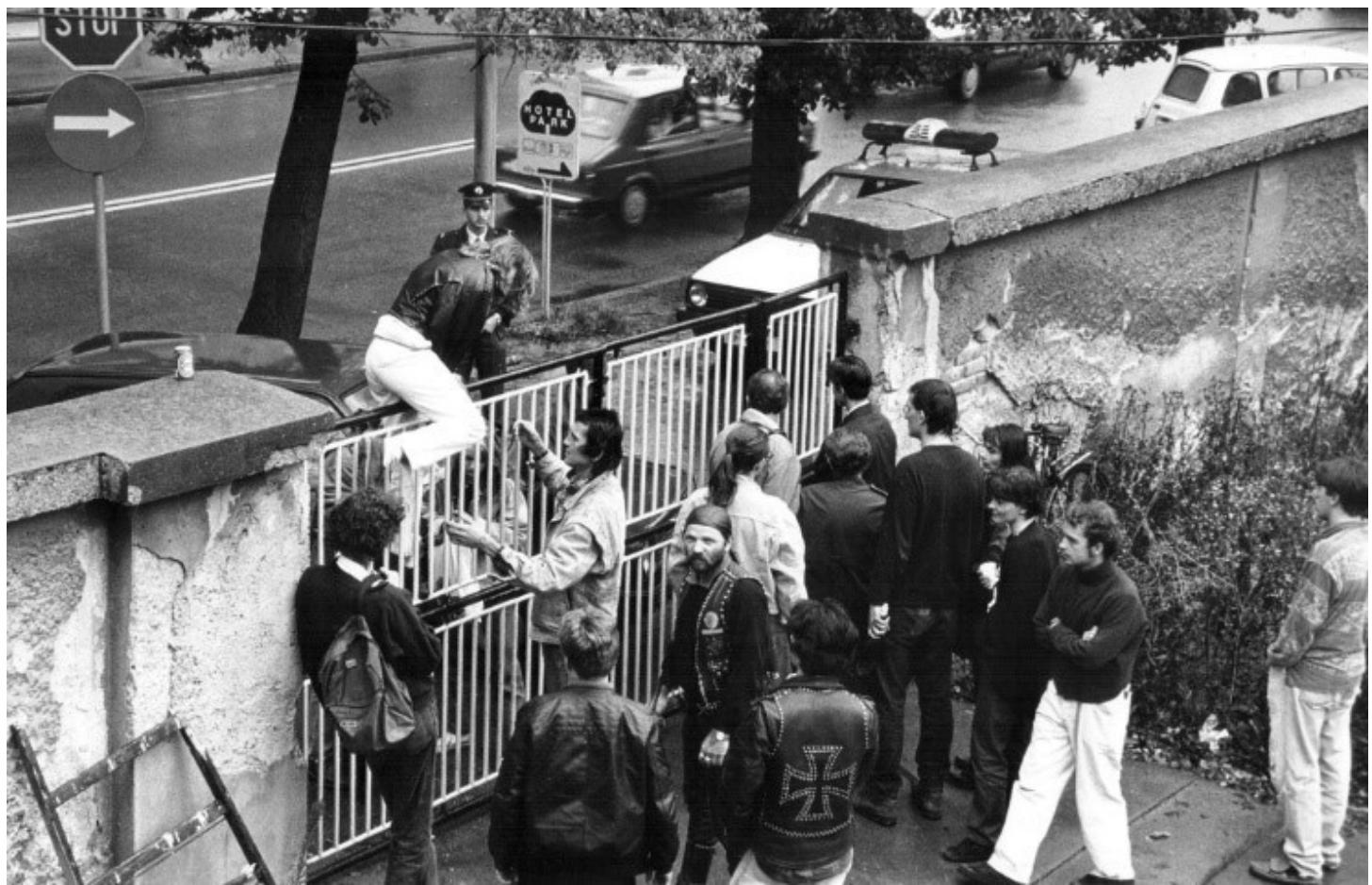
- **Zaključak i refleksija: (15 min)**

Napravite krug evaluacija i pozovite svakog sudionika da podijeli što misli o podcastu i kako bi procijenio aktivnost.

Komentari / savjeti:

Prije reprodukcije podcasta, razmislite o raspoloženju i razini energije sudionika. Ako je potrebno, reproducirajte samo dio podcasta.

Credits: Nataša Serec,
personal archive

4. Radionica “Institucionalno nasilje i demokracija“

LAPSUS (Italija)

Ciljne skupine i broj sudionika:

- formalno obrazovanje
- maksimalno 25 učenika (16-19 godina)

Trajanje:

- 3 sata

Potrebni resursi i materijali:

- Zvučnici
- Radni stolovi
- Računala/pametni telefoni za čitanje izvora (barem jedan za svaku podskupinu)
- Post-it / komadići papira
- Karton
- Olovke/flomasteri

Izvori:

- Intervju Claudio Pinelli (od 5:38 do 25:00): youtu.be
- Studija EU “Demokratski nadzor policije” (str.13-21): europarl.europa.eu/RegData (Europa)
- Amnesty International, članak “Policijsko nasilje”: amnesty.org/en/what-we-do/police-brutality/ (diljem svijeta)

Ciljevi:

Cilj ove aktivnosti je promišljanje institucionalnog nasilja i kako to može utjecati na demokraciju. Ova aktivnost služi kao platforma za učenje, izgradnju empatije i poticanje zajednice posvećene pravdi i jednakosti.

Metode:

Sudionici će poslušati audio intervju, razmijeniti razmišljanja o sadržaju i usporediti podatke o represiji i primjeni nasilja od strane vlasti u demokratskim okvirima.

Opis radionice:

Radni prostor

Ova se aktivnost može provoditi u učionici ili u neformalnim obrazovnim grupama ljudi. Važno je razmotriti radni prostor kako biste mogli u njemu podijeliti grupu u manje grupe.

- **Uvod u aktivnost i povijesni kontekst: (40 mins)**

Predstavite temu počevši od intervjeta. Evo nekoliko kratkih informacija o Claudiu Pinelli i njezinoj životnoj priči koje bi mogle biti korisne za kontekstualizaciju radionice. Cilj je krenuti od jedne epizode institucionalnog nasilja iz nedavne prošlosti, a zatim aktualizirati temu na pitanja današnjice; uspoređivati i promišljati promjene/kontinuitet pojave.

- **Poslušajte svjedočanstvo Claudije Pinelli.**

O svjedokinji vremena

Claudia Pinelli, živi je dokaz snage otpornosti, odlučnosti i nepokolebljive predanosti pravdi. Njezina životna priča duboko je isprepletena s burnim dogadjajima njezina vremena. Claudijin život postao je duboko isprepletен s povijesnim dogadjajima, posebice tragičnim bombaškim napadom na Banca Nazionale dell'Agricoltura 12. prosinca 1969. u Milanu. Ovaj događaj doveo je do nezakonitog uhićenja njezina oca, Giuseppea - Pina - Pinellija i drugih unutar anarchističkog pokreta. Claudijino putovanje postalo je putovanje otpornosti, zagovaranja pravde dok se borila s medijskim nadzorom i manipulativnim narativima.

O povijesnom kontekstu

U poslijepodnevnim satima 12. prosinca 1969. eksplodirala je bomba u Poljoprivrednoj banci, na trgu Piazza Fontana, u samom središtu Milana u Italiji. Šesnaest ljudi je poginulo, a osamdeset osam ih je ranjeno. Otprilike u isto vrijeme drugi eksplozivi su detonirali u Rimu, a još jedna neeksplodirana bomba pronađena je u drugoj banci u Milanu. Ovom je epizodom ono što je postalo poznato kao strategia della tensione, strategija napetosti, doživjelo prvi javni ishod.

Strategija napetosti obuhvaćala je različite dimenzije nasilnih reakcionarnih odgovora neofašističkih skupina, naoružanih i podržanih od skupina unutar vojnog i sigurnosnog aparata, na uspon studentskog i radničkog aktivizma 1968./69. i na opći pomak ulijevo u društvu. S početka šezdesetih godina devetnaestog stoljeća.

4584 napada izvršeno je između 1969. i 1975. 83% jasno se može pripisati subverzivnoj desnici (koja je uzrokovala 113 smrti – 50 u bombaškim napadima – i 351 ranjena), zaštita subverzivne desnice od strane tajnih službi sve je očitija; a brojni državni udari bili su ili planirani ili pokušani.

Svi takvi masakri isprva su pripisivani krajnjoj ljevici – posebno anarhističkim skupinama – da bi kasnije bili opovrgnuti tijekom desetljeća istrage. Svaka istraga je odgadana, zaustavljana i sabotirana od strane elemenata unutar javnih institucija, kako bi se sakrila uloga neofašističkih terorističkih skupina i njihova povezanost s vlastima.

- **Osnovna aktivnost: od prošlosti do sadašnjosti: (60 mins)**

Podijelite sudionike u podgrupe (3 do 5 osoba).

Odvojite trenutak da razmislite o izjavi Claudio Pinelli: „Baš kao i sada, nisu institucije te koje će tražiti istinu kada netko umre od ruke uniformiranog policajca ili unutar institucije, bilo da je riječ o policijskoj postaji, zatvoru, ili psihijatrijsku bolnicu. Nisu institucije te koje će pokušati pronaći istinu.“

Olakšajte svakom sudioniku raspravu u grupi o sadržaju intervjuja i izjave. Potaknite ih da zapišu nekoliko ključnih riječi povezanih sa sadržajem na samoljepljive papire ili komade papira. Sakupite sve misli na karton i počnite ih grupirati po temama.

Zatim se usredotočite na institucionalno nasilje i policijsko zlostavljanje danas, uspoređujući riječi sugovornika s drugim izvorima. Pogledajte izvješće o studiji EU-a i izvješće Amnesty Internationala i potaknite raspravu u svakoj skupini o temama koje su se pojavile.

- **Pitanja za refleksiju: (40 mins)**

Tema bi mogla potaknuti vrlo veliku raspravu. Može biti korisno voditi raspravu nekim pitanjima, birajući između pristupa koji se više temelji na sadržaju ili obrazovne i perspektive aktivnog građanstva. Evo nekoliko prijedloga.

Pristup temeljen na sadržaju:

- Kakvi su podaci o tom pitanju u EU i u svijetu?
- Koje su zemlje najviše pogodjene problemom i na koji način?
- Kako je vaša zemlja pogodjena ovim problemom?
- Kako se ovo pitanje promijenilo (ili ne) od novije povijesti do danas?

Obrazovni/aktivni građanski pristup:

- Zašto postoji veza između demokracije i povjerenja javnosti u policiju?
 - Kako ova vrsta pitanja može utjecati na demokraciju?
 - Zašto je policijska brutalnost pitanje ljudskih prava?
 - Jeste li svjedočili/doživjeli institucionalno nasilje? Podijeli svoje misli.
-
- **Završni dio aktivnosti: (40 mins)**

Pomozite svakoj grupi da izradi definiciju institucionalnog nasilja koju će podijeliti s drugima na kartonu. Zatim suočite njihove definicije s onom danom ovdje.

- Oblik strukturalnog nasilja i osovine ugnjetavanja - S obzirom na zajedničku definiciju s.v., grupa se vodi u sastavljanju radikalne karte različitih oblika nasilja (u odnosu na izvore ili prema vlastitom osobnom znanju) i mogućih osovina ugnjetavanja koje leži u osnovi naših društava. Ova je aktivnost korisna za isticanje povezanosti između različitih sustava ugnjetavanja i bolje prepoznavanje oblika institucionalnog nasilja. Neki prijedlozi: Osovine ugnjetavanja (spol/rod, društvena klasa, etnička pripadnost (ili rasa), dob, politička opredjeljenja, itd.) Oblik strukturalnog nasilja (policijsko nasilje, institucionalna ograničenja javnih demonstracija, diskriminirajući zakoni, ekonomski razlike, nejednak pristup na resurse kao što su zdravstvena skrb ili obrazovanje, jezik (i mediji), političko/institucionalno predstavljanje).
- Moguća rješenja?

S obzirom na definiciju institucionalnog/strukturalnog nasilja, pitajte grupu koja bi mogla biti moguća rješenja (i na individualnoj i na kolektivnoj razini) za ovo istaknuto pitanje, možda sugerirajući razliku između individualne i kolektivne razine.

Stoga se cijela grupa vodi u sastavljanju sheme na ploči. Na primjer, u pogledu individualne perspektive može se predložiti razmišljanje o važnosti refleksije sebe (i grupe) i propitivanja vlastite perspektive, kao i razvijanje kritičkog pristupa (u odnosu na narative, pozicije, vijesti, podatke itd.). Iz kolektivne perspektive, može biti korisno naglasiti važnost pridruživanja udrugama, ulaganja u obrazovanje ili političko/institucionalno sudjelovanje (demonstracije, glasovanje, itd.).

O definiciji institucionalnog nasilja

- Institucionalno nasilje, koje se često naziva strukturalnim nasiljem, obuhvaća sustavne načine na koje društvene strukture, politike i institucije održavaju štetu i nejednakost. Za razliku od međuljudskog nasilja, koje uključuje izravnu fizičku ili psihičku ozljedu koju nanose pojedinci, institucionalno nasilje djeluje na širim razmjerima, utječući na cijele zajednice ili marginalizirane skupine. Ovaj oblik nasilja duboko je ukorijenjen u tkivo društva, očitujući se kroz diskriminatorene prakse, nejednak pristup resursima i jačanje dinamike moći koja je u nepovoljnem položaju za određene skupine. Stoga je ovaj oblik nasilja često nevidljiv kako onima koji ga ne doživljavaju, tako ponekad i onima koji su njime pogođeni.
- U svojoj srži, institucionalno nasilje održavaju ukorijenjene norme, predrasude i politike koje podupiru sustavnu opresiju i marginalizaciju. Primjeri uključuju diskriminatorene zakone, pristrane prakse provedbe zakona, ekonomске razlike i nejednak pristup zdravstvenoj skrbi i obrazovanju. Iako počinitelji institucionalnog nasilja možda nemaju uvijek namjeru nauditi, posljedice ovih strukturalnih nejednakosti su sveprisutne i često razorne za one koji su pogođeni.

Rješavanje problema institucionalnog nasilja zahtijeva sveobuhvatne napore za demontiranje opresivnih sustava, suprotstavljanje nepravednim politikama i promicanje pravednih praksi. To zahtijeva zagovaranje sustavnih promjena, masovno organiziranje i kolektivnu akciju za demontiranje struktura koje održavaju štetu i nejednakost. Prepoznavanjem institucionalnog nasilja i suočavanjem s njim, društva mogu raditi na stvaranju pravednijeg i uključivijeg svijeta za sve pojedince.

Komentari / savjeti:

- Kako biste ostali usredotočeni, pokušajte suziti skupove tema koje proizlaze iz intervjeta, ali zadržite sve bilješke: neke od njih mogu biti dobra polazna točka za druge aktivnosti!).
- Usredotočite se na spolnu/rodnu diskriminaciju: koji su oblici strukturalnog/institucionalnog nasilja nad ženama (ili drugim spolovima) u našim društvima? Predložena aktivnost: ledeni brijeđ rodног nasilja/opresije. Od sudionika se traži da u shemu u obliku sante leda upišu sve riječi koje se odnose na rodnu/spolnu diskriminaciju, od onih najeksplicitnijih ili najrelevantnijih (gore, iznad vode) do onih manje vidljivih (dno, ispod vode). Ova aktivnost može biti korisna za razmjenu mišljenja o temeljnim uzrocima/strukturama diskriminacije/potlačenosti, kao i za pojašnjenje značenja "strukturalnog nasilja" budući da se većina skrivenih riječi neki sudionici mogu smatrati "normalnim" (ili ne problematičnim).
- Ako vam vrijeme dopusti, možete promovirati kratko istraživanje među studentima organiziranim u grupe na temelju izvora. Mogli bi napraviti kratak sažetak problema i podijeliti ga s drugima.

5. Radionica “Putovanje kroz noviju povijest Španjolske”

Las Niñas del Tul (Španjolska)

Ciljna skupina:

- Mladi od 24-30 godina (može i od 18-30 godina, ali treba imati na umu veliku razliku u godinama)

Trajanje:

- 1 sat 50 minuta cca

Materijali:

- Epizode podcasta
- Markeri, olovke, samoljepivi
- Veliki papir ili ploča
- Audio uređaj / zvučnik
- Materijali za aktivnosti vremenske crte (ispisane povijesne činjenice, veliki zid ili uže, traka)

Ciljevi:

- Potaknuti refleksiju. Potaknite sudionike da razmišljaju o iskustvima žena u vrijeme Franca i nakon njegove smrti, tijekom tranzicije, obraćajući posebnu pozornost na osvajanje prava za žene.
- Promovirajte dijalog: Potaknite dijalog i razmjenu perspektiva i ideja među sudionicima kako bi stekle više znanja o povijesnim dogadjajima iz feminističke perspektive.
- Potaknite djelovanje: Motivirajte sudionike da razmotre koliko su lekcije naučene iz povijesti važne i mogu biti motivirajući alat za njih da nastave raditi na rodnoj ravnopravnosti i socijalnoj pravdi.
- Diseminacija: Obavijestite sudionike o projektu i njegovim rezultatima.

Opis radionice:

- **Predstavljanje tima i projekta: (5 min)**

Voditelji će se predstaviti i predstaviti projekt, te strukturu radionice.

- **Igra upoznavanja: (10 min)**

Prije nego što počnemo, želimo znati imena sudionika, pa ćemo u tu svrhu napraviti kratku igru upoznavanja. Dodat ćemo sudionicima rolu toaletnog papira i zamolit će ih da uzmu "koliko žele/trebaju komada". Nakon što svi uzmu svoje dijelove, morat će reći svoja imena i onoliko stvari o njima koliko su papirića uzeli (na primjer, ako dobijem 2 papirića, mogu reći: Moje ime je Olivia. 1. Jako volim povijest 2. Radila sam na radiju).

- **Brainstorming: (10 min)**

Prije nego što priđemo na podcast, zamolit ćemo sudionika da na veliki komad papira (kemijskim olovkama ili samoljepivim papirićima) napiše ideje koje povezuju s ova 3 vremenska razdoblja (u vezi ljudskih prava): Francova diktatura / Španjolska tranzicija / danas (ne dijelimo sudionicima nikakve povijesne podatke kako bismo mogli provjeriti što znaju o tom razdoblju). Kasnije ćemo podijeliti i objasniti konkretnе činjenice.

- **Inserti podcasta: (15-20 minutes)**

Sudionici će imati priliku poslušati neke dijelove različitih podcasta te bi trebali voditi bilješke za aktivnosti nakon toga. Pustit ćemo neke odabrane dijelove španjolskih epizoda podcasta, kako bi znali za konkretnе činjenice koje su nam rekli gosti. Na primjer, ovaj dio o ženskim pravima i tranziciji od jedne od žena koje smo intervjuirali.

00:05:59 María Isabel

OK, pues mira, yo si me planteo el feminismo y Transición para mí habría como 3 ideas principales. La principal idea que era la lucha sobre lo formal, conseguir que las mujeres tuviésemos los mismos derechos que los hombres. Y todo lo que estos procesos, sobre todo para mí, si tuviese que resumirlo en una palabra, sería la palabra “vindicación”. Creo que la vindicación ha sido lo que ha configurado la transición desde el punto de vista femenino y feminista en los dos sentidos. Luego creo que ha habido otro momento, y es que en España la “carga”. Yo voy a llamar así, la carga de los 40 años de ideología franquista de dictadura franquista ha condicionado toda la forma en la que las mujeres principalmente, o los hombres o la sociedad patriarcal se ha expandido incluso ya en épocas de democracia, porque la educación ha venido precedida siempre de una idea política de lo que estaba bien y lo que estaba mal, y en un contexto como el nuestro de una sociedad dictatorial y todavía una sociedad católica y muy marcada desde el patriarcado heteronormativo, vamos a intentar resumirlo así, creo que muchas de las mujeres que empezaron a trabajar para en pos del feminismo se encontraron que la ética y la ideología dominante no permitía hacer nada.

Y además, que la apertura hacia el exterior tampoco era tan grande. En España siempre ha habido grandes feministas, mujeres espectaculares y creo que no había suficientes textos y los textos que había siempre llegaban vía otras élites que ya las interpretaban para el resto de personas. Creo que eso ha sido como para mí transición en feminismo, yo lo definiría ahí.

00:07:56 Sara Vilchez

Vale, ¿podría hablarnos la vindicación si puedes un poco explicar el concepto?

00:08:02 María Isabel

Pues si algo así vamos a intentar resumirlo sin irme a buscártelo a la RAE directamente. Vindicar es como reivindicar cuando una sociedad, o un conjunto de personas, hace que algo que no sería justo esté naturalizado. Por ejemplo, en este caso. Si nos centramos, por ejemplo, en la infidelidad, la infidelidad masculina no estaba castigada y la femenina sí. Entonces, aunque todos planteemos... O el divorcio, había unos tipos de divorcios o muchas de las acciones que las mujeres podían llevar a cabo siempre tenían que contar con el beneplácito o el visto bueno de su marido. Entonces se resuelven a nivel formal, pero cuando hablamos de vindicación hablamos también de trabajar en eso, en la escala de los valores.

00:08:50 Sara Vílchez

Marisa, gracias ¿Hay alguna anécdota histórica personal? ¿Algo que quieras que quieras contarnos sobre tu experiencia, cómo has vivido tú el feminismo o qué acciones has llevado tú a cabo y que pudiésemos remarcar aquí?

00:09:10 María Isabel

A ver, es verdad que yo no he tenido nunca que luchar por demostrar que podía estudiar o que podía hacer determinadas cosas porque soy de 1977. Sin embargo sí que es verdad que todavía se seguía pensando que había carreras o determinadas formaciones que solamente estaban destinadas en función de tu sexo. Ya no hablo ni de tu género en tu sexo, porque el género era un concepto que todavía creo que ni se estilaba entonces. Yo estudié una carrera técnica, empecé a estudiar una carrera técnica y era la única mujer, junto con muchos hombres. Y, desde luego, o bien debía tener una orientación sexual distinta o era ¿por qué me habían autorizado a hacer esos estudios? Las “mujeres bien o las niñas bien”, solo podían estudiar magisterio o enfermería, o bien educación o cuidados. Básicamente eran los dos ámbitos prioritarios para las mujeres. Entonces yo nunca me he sentido inclinada hacia las carreras sanitarias o las carreras vinculadas a la infancia. Nunca me he sentido atraída y eso ya era un paradigma.

00:10:22 Sara Vílchez

Y la decisión en tu entorno de la de la carrera que decidiste estudiar, ¿qué tal fue?

00:10:26 María Isabel

Fue bueno, pues fue negativa, primero porque yo soy la primera mujer titulada en mi familia. El resto de personas, ninguna ha estudiado ni mis abuelos, ni mis padres ni mis tíos, ninguna había estudiado. Ahora tengo una tía que estudió después de mí, y de hecho ha hecho educación social y yo estoy muy orgullosa de ella, pero las mujeres no estudiaban. Las mujeres cuando llegaba a una edad determinada, pues se casaban y se dedicaban a la crianza.

Como mucho, hacían trabajos, trabajos sometidos a economía b. trabajos por los que no cotizaban, aparte de las tareas domésticas. Entonces mi familia fue un hándicap y una ruptura bastante grande. De hecho, bueno, la presión familiar hacía que no estudiara. Se convirtió en que tuve que buscarme la vida para poder estudiar. Y fue una ruptura bastante bastante grande en mi círculo familiar.

00:11:16 Sara Vílchez

Marisa, ¿cómo fue el notificar que te querías dedicar o que querías estudiar una carrera que no estaba dentro de lo que se esperaba que hicieses?

00:11:23 María Isabel

Bueno, pues cuando yo comunique eso, evidentemente fue un rechazo, ya no solamente porque iba a estudiar una carrera, cosa que no era lo que se esperaba de mí, porque realmente de mí lo que se esperaba es que me casara con alguien del pueblo y que realmente me dedicara a criar a mis criaturitas, todas las que vinieran y a criarlas en el mismo municipio. Entonces fue bastante duro. Fue un rechazo bastante grande en mi familia.

Yo soy la primera persona que ha hecho estudios superiores y además soy mujer, con lo cual era una doble sorpresa para ellos que una mujer quisiera estudiar, ¿no? Y además, yo en principio empecé una carrera técnica donde todos mis compañeros eran chicos, entonces pues mi familia no te creas tú que estaba tan bien visto que fuera la única chica de una carrera donde solo había hombres, y que además no se conocía para nada esa carrera. Con lo cual, ¿por qué vas a estudiar eso? ¿porque no haces una educación infantil, porque no eres maestra como para niños o por qué no eres enfermera o alguna cosa así? Por supuesto médico no. Médica, tampoco, por supuesto, enfermera, siempre un poquito menos, una escalita más adscrita a mi sexo.

- **Diskusija u malim grupama: (10 min)**

Sudionike čemo podijeliti u grupe od 3-4 osobe kako bi razmišljali o onome što su upravo slušali.

- **Grupna diskusija: (20 min)**

Sudionici se vraćaju u veliku grupu i dijele ono o čemu smo razgovarali u prethodnom dijelu. Također, bit će im postavljena neka pitanja:

- Jeste li ikada zamislili da se žene moraju nositi sa situacijama kao što je Marisa/Yolanda/ itd. ispričala u podcastu?
- Mislite li da je bilo teško doći do prava koja danas imamo?
- Znate li slične činjenice/priče kao ova koju ste slušali?
- Mislite li da su žene već osvojile sva prava zahvaljujući feminističkom pokretu?
- Što mislite o španjolskoj tranziciji?
- Mislite li da su te priče važne? Zašto?

- **Aktivnost vremenske trake: (25 min)**

Sada ćemo sudionicima dati neke povijesne činjenice (oko 20) koje su se dogodile u prethodno navedenom razdoblju. Na primjer, prvi put kada je žena mogla otvoriti bankovni račun u Španjolskoj bez dopuštenja svog muža. Ponovno će biti podijeljeni u grupe kako bi suradivali i zajedno razmišljali, a zatim će ih morati poredati na zidu ili možda pomoću dugog užeta. Nakon što završe, ispravit ćemo pogreške i objasniti sve povijesne činjenice. Možemo se vratiti na ono što su napisali na komadu papira tijekom brainstorminga (točka 3), tako da možemo dublje ući u noviju španjolsku povijest.

- **Završni dio radionice: (10 min)**

Raspravit ćemo i ocijeniti aktivnost i potaknuti sudionike da poslušaju sve podcaste ako žele znati više o pričama koje smo snimili. Također, ako imamo malo vremena, možemo poslušati više podcasta svi zajedno kao grupa.

III. ZAKLJUČAK

Od podijeljene do ujedinjene Europe: europska dimenzija otpora i suprotstavljanja totalitarnim / autorativnim režimima i neliberalnoj vlasti 1970-ih, 1980-ih i 1990-ih.

Na prvi pogled može se činiti neuobičajenim svrstati Bugarsku, Hrvatsku, Italiju, Sloveniju i Španjolsku u publikaciju koja se bavi demokratskom tranzicijom. To je doista spoj različitih povijesnih konteksta i desetljeća. Teme radionica u ovom priručniku variraju od prijelaza iz socijalizma u demokraciju u Bugarskoj, raspada Jugoslavije i demokratskih prijelaza u Hrvatskoj i Sloveniji, izvaninstitucionalne demokratizacije u Italiji 1970-ih, obilježene „strategijom napetosti“, pa sve do španjolske tranzicije u demokraciju od režima Francisca Franca.

Demokratizacija je, međutim, europska tema kojoj se treba posvetiti kroz višeperspektivni pristup. Tijekom Hladnog rata europske zemlje morale su se identificirati kao dio Istoka, Zapada ili Nesvrstanih što ih je ostavilo s vrlo ograničenim znanjem o drugoj strani(ama). Čak su i zemlje s iste strane Željezne zavjese živjele izolirane jedna od druge, s kontroliranim uvidom u živote drugih naroda.

Zato je ključno promovirati primjere građanskog otpora i ženskih figura koje su ih vodile, na transnacionalnoj razini. Budući da ovaj projekt okuplja organizacije iz zemalja koje su imale različite puteve do demokracije i mirnog političkog suživota, nadamo se da će ovaj priručnik pomoći u usporedbi različitih perspektiva i njegovanju zajedničke kulture sjećanja.

Transnacionalni pristup temi demokratizacije posebno je važan danas kada aktualni događaji stvaraju pritisak da se vrate stare podjele u ujedinjenoj Europi. Suočeni s brutalnošću novog oružanog sukoba u Europi, građani Europe sada više nego ikad shvaćaju važnost otpora autokraciji i kršenju temeljnih sloboda. Strašne posljedice neuspjeha demokratizacije u Rusiji dokaz su potrebe za promicanjem demokratskih prijelaza iz 1970-ih, 1980-ih i 1990-ih kao vitalnih procesa za miran suživot u Europi.

Kao rezultat tih borbi za demokraciju, zemlje bivšeg zapadnog i istočnog bloka sada su saveznici u Europskoj uniji, a njihova se suradnja temelji na poštivanju ljudskog dostojanstva, slobode, demokracije, jednakosti, vladavine prava i poštivanja za ljudska prava.

Nadamo se da će vam priručnik biti od pomoći i da ćete ga koristiti u svom radu s mladima kako biste radili na temi demokratizacije na lokalnoj, nacionalnoj i europskoj razini.

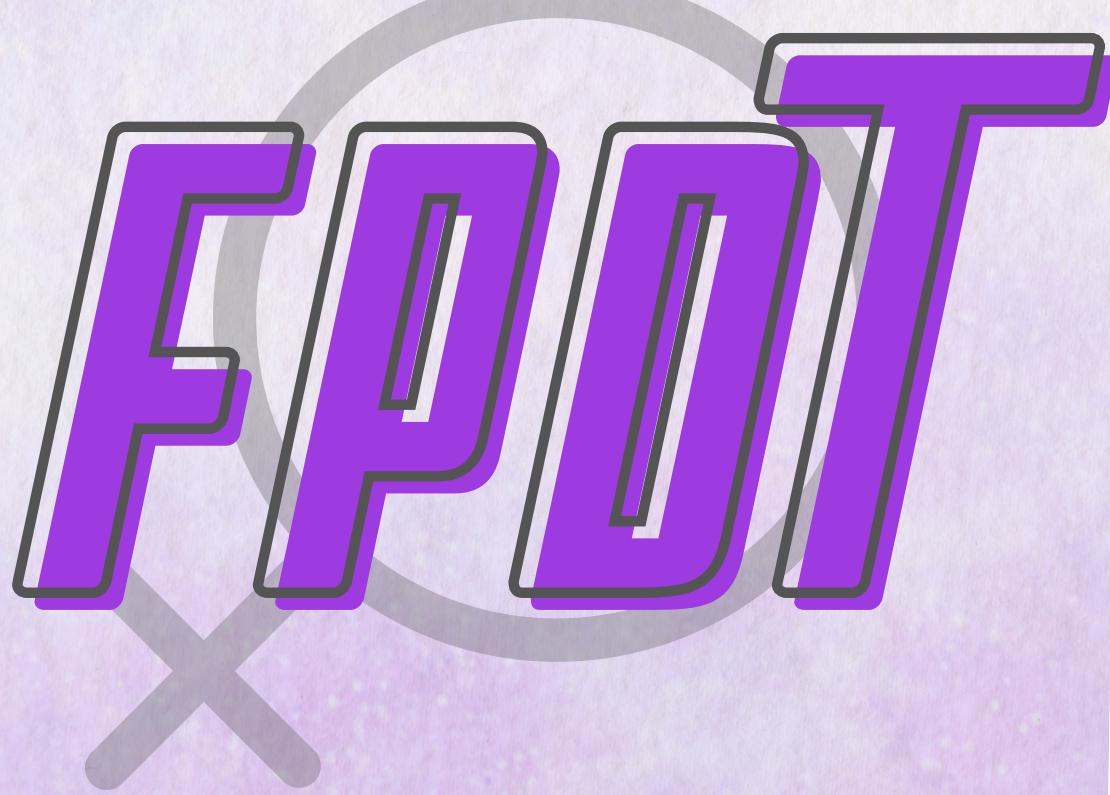
Ovdje možete pronaći naš podcast:

[podcasters.spotify.com/pod/show/female-perspectives-on-de](https://podcasters.spotify.com/pod/show/female-perspectives-on-democracy)

Female perspectives on the democratic transitions of the 1970s, 1980s and 1990s

PROCESI DEMOKRATIZACIJE U EUROPi: ŽENSKE PERSPEKTiVE

DOCUMENTA
CENTAR ZA SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU

Co-funded by
the European Union